
Győrság – Örökségvédelmi hatástanulmány, Régészet fejezet

Archeo-Art Bt.

Vágner Zsolt régész

**GYÓRSÁG SZERKEZETI ÉS SZABÁLYOZÁSI TERV
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI FEJEZET**

Bevezetés

A jelenlegi hatástanulmány Gyórság - Szerkezeti és Szabályozási Tervéhez és a helyi Építési Szabályzathoz készült a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet alapján. Fontos megjegyezni, hogy a régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok csak a készítés időpontjában rendelkezésre álló kutatási adatokat tükrözi. Újabb régészeti jelenség, lelőhely esetleges előfordulása nem kizárható, mely új helyzeteket eredményezhet.

A Gyórság régészeti emlékeinek rövid bemutatása:

A település a Pannonhalmi-dombság északi előterében fekszik. A település területe nagyon tagolt az É-i fele sík, illetve a Sághalomnál található egy jelentősebb dombvonulat. A D-i fele Pannonhalmi-dombságra változatos tájára húzódik fel.

Őskor

A település területén már az újkőkortól kezdve megtelepültek. ezek a korai települések a Sághalom, valamint a pannonhalmi határ domboldalain helyezkedtek el. Ugyanakkor a település több mára pontosan nem ismert területén, szintén az újkőkorra utaló szórvány pattintott kőeszközöket gyűjtöttek korábban.

Római-kor

A település Ny-i határában a Győr-felöli szántók területén egy jelentősebb római-kori település emlékeit figyelték meg a közelmúltban a felszíni leletek alapján.

Középkor

A korabeli írott forrásokból is ismert Ság település emlékei elsősorban a település központjában, a mai temető és a mellette levő közpark és sportpálya területén, valamint a Vörösmarty u. mögötti területen és tőlük kissé K-re a Sági-puszta dűlőben kerültek elő. Ezek a lelőhelyek egy nagyobb településszerkezet egységeit alkották, emiatt elképzelhető, hogy több esetben össze is értek.

Vizsgált terület kutatása

Gyórság település területén csak kevés régészeti kutatásra került sor ez idáig. A lelőhelyeket egy részét Lovas Elemér korai gyűjtései alapján, másrészt Losonczi Máté és Tomka Péter – T. Szőnyi Eszter, valamint Takács Károly helyszíni szemléi alapján ismerjük. Továbbá a jelen hatástanulmány kapcsán is sor került helyszíni szemlére.

Régészeti örökség védettsége

Azonosított régészeti lelőhely

A vizsgált szabályozási területen a korábbi régészeti kutatások, a tervezés kapcsán végzett helyszíni szemlék, valamint az adattári adatok vizsgálata alapján 1 azonosított régészeti lelőhelyről van adat.

A kulturális örökség védelme érdekében a terület- és településfejlesztéssel, valamint a terület és településrendezéssel kapcsolatos változások, beruházások tervezését e

védelemmel összhangban kell megoldani. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük. *A Kötv 10.§-a szerint a régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti helyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.*

A Kötv 11.§-a szerint *a régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak*, de régészeti érdekű területről is a régészeti örökség elemi csak feltárás keretében mozdíthatók el Kötv 19.§ (1). A Kötv 7.§ 14. pontja szerint *régészeti érdekű területnek minősül minden olyan terület, ahonnan régészeti emlék és leletek előkerülése várható*. Különös tekintettel az egykori vízfolyások, erek és folyók magas partvonulatai, valamint egyéb a környezetükből kiemelkedő magaslatok, vagy olyan területek, melyek korábbi időszakokban megtelepedésre alkalmasak voltak.

A régészeti örökség védelme érdekében különös gonddal kell eljárni az építési és művelési ág változások kapcsán, mivel bármilyen, a föld felszíne alá mélyedő kivitelezési munkával elpusztulhatnak a régészeti örökség elemei.

Az Kötv 22-23.§-a, továbbá *A régészeti lelőhelyek feltárásának ... részletes szabályairól szóló 18/2001 (X.18.) NKÖM rendelet 14.§-a* szerint a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal el kell kerülni. Ha a lelőhelyek elkerülése a földmunkával járó fejlesztés beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás másutt nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tární. A tervezett munkálatok kizárólag a feltárás befejezése után kezdődhetnek el. A régészeti feltárások költségét annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált Kötv 19.§ (3). A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülés 9 ezrelékét kell költségelőirányzatként biztosítani a feltárás fedezetére Kötv 22.§.(1).

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. Ha bármilyen tevékenység során váratlan régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (kivitelező, beruházó) az örökségvédelmi törvény 24.§-a értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és az emlék vagy lelet előkerülését az önkormányzat jegyzőjének és a területileg illetékes múzeumnak haladéktalanul jelenteni és a helyszín, valamint a lelet őrzéséről gondoskodni.

A tervezési területen található régészeti lelőhelyek védelmének kategóriái:

1. Regisztrált régészeti lelőhely

A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény alapján mind a 1 a KÖH által regisztrált lelőhely **általános régészeti védelem** alatt áll.

Régészeti érdekű terület

1. Sághalomalja, neolitik település pontosabban meg nem határozható területe

2. Település központ, a középkori Ság falunak, az ismert 1. 3. lh-k közötti valószínűleg egybefüggő településrészei

A Kötv 7.§ 14. pontja szerint *régészeti érdekű területnek minősül minden olyan terület, ahonnan régészeti emlék és leletek előkerülése várható*. Különös tekintettel az egykori vízfolyások, erek és folyók magas partvonulatai, valamint egyéb a

Győrság – Örökségvédelmi hatástanulmány, Régészet fejezet

környezetükből kiemelkedő magaslatok, vagy olyan területek, melyek korábbi időszakokban megtelepedésre alkalmasak voltak.

	Azonosított lelőhely	Helyrajzi szám
1.	Győrság – Faluhely-dűlő	258-260,726/1,623
2.	Győrság–Sági-puszta-dűlő	033/16
3.	Győrság–Vörösmarty utcától keletre	033/7; 033/5; 573/3; 573/4; 573/6; 577/1-3; 577/5-6; 579
4.	Győrság–Győr felőli szántók	02/2
5.	Győrság–Pannonhalmi dombok	04/7-9,14-20,22,24,30-39; 24, 27/2, 105-107, 112, 113/1-2, 116
6.	Győrság–Katolikus iskola	227
7.	Győrság–Ságpuszta II.	065/2

Győrság helyszíni szemle 2007. november-december

1. tervezési terület

2. tervezési terület (7. lelőhely)

2. tervezési terület (5. lelőhely)

4. tervezési terület

6. tervezési terület Ny-i fele

6. tervezési terület K-i fele

1. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Faluhely-dűlő**

Lelőhely helyrajzi száma: 258-260,726/1,623

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Árpád-kor. késő középkor

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A lelőhelyen középkori kemencék és kerámiatöredékek kerültek elő. A területen helyezkedett el a középkori Ság falu egyik településrésze. A helyi hagyomány szerint a 18. század előtt ezen a területen feküdt a település központi magja. A terület megegyezik az egykori Öreg-Sággal. A lelőhely összekapcsolódhat a 2., 3. sz. lelőhelyeken megfigyelt középkori településnyomokkal.

Lelőhely kutatása:

Nem ismert

Lelőhely állapota:

Közterülettel, temetővel fedett bolygatott, valamint fedetlen gyepes sportpálya terület.

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás.

Irodalom, forrás:

XJM Adattára 183-83

Lengyel Alfréd: A királyi megye területi és társadalmi összetétele, szervezeti fejlődése. Arrabona 6 (1964) 21.

2. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Sági-pusztá-dűlő**

Lelőhely helyrajzi száma: 033/16

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Árpád-kor, késő középkor

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A Ság-pusztá-dűlőn végigvonuló markáns északnyugat-délkeleti irányba húzódó dombvonulaton középkori kerámiatöredékek kerültek elő. A lelőhely a középkori Ság település része lehetett. A terület megegyezik a középkori Kisfalu területével.

Lelőhely kutatása:

2005., Takács Károly helyszíni szemléje

Lelőhely állapota:

Mezőgazdasági művelés alá eső terület

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás, mert a korábbi fejlesztési szándéktól elálltak.

Irodalom, forrás:

Mithay Sándor: Régészeti adatok a győri járás történetéhez. Győr 1956, 47.

Takács Károly: Jelentés győrsági helyszíni szemléről. KÖH 600/21/2006

3. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Vörösmarty utcától keletre**

Lelőhely helyrajzi száma: 033/7; 033/5; 573/3; 573/4; 573/6; 577/1-3; 577/5-6; 579

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Árpád-kor, késő középkor

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A terület a Vörösmarty utca és az Országút utca telekvégei által közrezárt telekhatároknál meglévő dűlőút, melynek oldalán középkori megtelepedés nyomai kerültek elő. A lelőhely D-i és Ny-i irányú kiterjedése bizonytalan a terület művelésének jellege miatt. A lelőhely valószínűleg összefügg a közel 200 m-re fekvő 1. sz. lelőhellyel, s a középkori Ság részeként értékelhető.

Lelőhely kutatása:

2005., Takács Károly helyszíni szemléje

Lelőhely állapota:

Mezőgazdasági művelés alatt álló szántó és kert.

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás.

Irodalom, forrás:

Takács Károly, Jelentés győrsági helyszíni szemléről. KÖH 600/21/2006

Takács Károly, Jelentés helyszíni szemléről. Győrság határa, Vörösmarty utcától K-re. KÖH 600/548/15/2007.

Hatásvizsgálat

Tervezett változás hatása:

A tervezett lakóterületi beépítések érintik és veszélyeztetik a lelőhely ismert területét

Kutatási igények:

A lelőhely pontosabb kiterjedését, állapotát, illetve a tényleges veszélyeztetettséget csak további topográfiai kutatások, műszeres vizsgálat, vagy próbakutatás alapján lehet megállapítani.

4. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Győr felőli szántók**

Lelőhely helyrajzi száma: 02/2

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Római-kor, Árpád-kor

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A "Győr felőli szántók" területén sok kerámiatöredéket találtak. A cserepek nagyobb része római kori, 2. századi volt (köztük néhány pannoniai (pecsételt?) kerámia és terra sigillata). Szórányosan néhány Árpád-kori kerámiatöredék is előkerült. Feltehetően egy nagyobb római telep és egy átelepült kisebb Árpád-kori telep van a felszín alatt.

Lelőhely kutatása:

2004., Losonczi Máté, Tomka Péter, T. Szőnyi Eszter helyszíni szemléje

Lelőhely állapota:

Mezőgazdasági művelés alatt álló terület.

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás.

Irodalom, forrás:

Losonczi Máté, Jelentés helyszíni szemléről Győrságról, a "Győr felőli szántók"
KÖH 600/92/2005

Tomka Péter, Jelentés helyszíni szemléről, Győrság-Győr felőli szántók (2004. okt. 22.) KÖH 600/2283/29/2006.

5. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Pannonhalmi dombok**

Lelőhely helyrajzi száma:

04/7-9,14-20,22,24,30-39; 24, 27/2, 105-107, 112, 113/1-2, 116

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Őskor, Neolitikum

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A településtől délnyugatra eső dombvonulaton az 1870-es években neolit település maradványa került elő. A lelőhely jelenleg a korábban megadott területen mára csak szórványosan figyelhető meg. Ennek oka elsősorban az, hogy a terület intenzív mezőgazdasági művelés alatt áll. Mindezek miatt a lelőhely tényleges intenzitása, jellege, állapota nem ismert, a korábban megadott kiterjedése csak jelzés értékű, további vizsgálatokkal pontosítani kell.

Lelőhely kutatása:

1870-es évek gyűjtése

Lelőhely állapota:

Mezőgazdasági művelés alatt álló szántóterület, valamint kis részben üdülőházakkal beépített terület.

Tervezett változás:

Különleges idegenforgalmi terület és lakóterület.

Irodalom, forrás:

Mithay Sándor: Régészeti adatok a győri járás történetéhez. Győr 1956, 99.

Hatásvizsgálat

Tervezett változás hatása:

A lelőhely kiterjedésének és állapotának pontos ismerete hiányában a tervezett beruházások okozta esetleges veszélyeztetés mértéke nem határozható meg.

Kutatási igények:

A lelőhely kiterjedésének, állapotának, illetve a tényleges veszélyeztetettség megismeréséhez további topográfiai kutatásokra, vagy próbakutatásra van szükség.

6. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Katolikus iskola**

Lelőhely helyrajzi száma: 227

Lelőhely típusa: Temető

Lelőhely kora: Ismeretlen

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

1926-ban a katolikus iskola alapozásakor kerültek elő a sírok. Az épület ma óvoda. A lelőhely a község központjában a római katolikus templom melletti kisebb dombon található.

Lelőhely kutatása:

Nem történt

Lelőhely állapota:

Belterületi beépített fedett, bolygatott terület.

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás.

Irodalom, forrás:

Lovas Elemér, Győr környékének lelőhelykatasztere. Kézirat
XJM Rég. Ad. 183-83., Jelentés lakossági lelőhelybejelentésről Győrságon

7. lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Ságpuszta II.**

Lelőhely helyrajzi száma: 065/2

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Népvándorlás-kor, Középkor

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A tervezés kapcsán végzett helyszíni szemle során a Petőfi S. u. mögötti szántó területen, a Petőfi S. u. 60-64. sz. telkek hátsó kertjével szemben kb. 50 méter átmérőjű területen, szórványosan előkerülő jellegtelen népvándorlás-kori és középkori leletek figyelhetők meg a felszínen. A szórványos leletek egy kisebb településre utalhatnak. Ugyanakkor a felszínen számos újkori lelet is megfigyelhető. A lelőhely pontos kiterjedése, valamint annak állapota, jellege és veszélyeztetettsége a kevés felszíni lelet alapján nehezen meghatározható.

Lelőhely kutatása:

Nem történt

Lelőhely állapota:

Belterületi beépített fedett, bolygatott terület.

Tervezett változás:

Lakóterület bővítése

Irodalom, forrás:

Nincs

Hatásvizsgálat

Tervezett változás hatása:

A tervezett lakóterületi beépítések érintik a lelőhely ismert területét. Azonban a szórványos leletek miatt annak tényleges veszélyeztetettsége nehezen meghatározható.

Kutatási igények:

A lelőhely pontosabb kiterjedését, állapotát, illetve a tényleges veszélyeztetettséget csak további topográfiai kutatások, műszeres vizsgálat, vagy próbakutatás alapján lehet megállapítani.

1. Azonosítatlan lelőhely

Lelőhely neve: **Gyórság–Sághalomalja**

Lelőhely helyrajzi száma: nem ismert

Lelőhely típusa: Település

Lelőhely kora: Őskor, Neolitikum

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A Ság-puszta-dűlőtől keletre az északnyugat-délkeleti irányba húzódó dombvonulat lejtőjén Ebenhöch Ferenc az 1880-as években neolit telepet regisztrált. Ez a terület a mai Halomalja település feletti domboldallal lehet azonosítani, azonban a lelőhely pontos helyzetének a meghatározása 500 méternél is rosszabb ezért régészeti érdekű területként kell kezelni.

Lelőhely kutatása:

1880-as évek, Ebenhöch Ferenc gyűjtése

Lelőhely állapota:

Nem ismert

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás.

Irodalom, forrás:

Lovas Elemér: Pannonhalma környékének őskori élete. Pannonhalmi Szemle 1936, 340.

Mithay Sándor: Régészeti adatok a győri járás történetéhez. Győr 1956, 99.

2. Azonosítatlan lelőhely

Lelőhely neve: **Győrság–Bercel szőlő**

Lelőhely helyrajzi száma: nem ismert

Lelőhely típusa: Kincslelet

Lelőhely kora: Római-kor

Lelőhely védettsége:

KÖH által regisztrált régészeti lelőhely, mely ex lege általános védelem alatt áll.

Lelőhely leírása:

A Sághalom délkeleti lejtőjén a Bercel szőlők területéről az 1930-as évek elején Váczi István földjéről egy edényben római ezüstérmék (150–200 darab) és egy ékköves aranygyűrű és egy bronz tű került elő. Az érmék Septimus Severus és Gallienus uralkodása közötti időszakra kelteződnek.

Lelőhely kutatása:

Nem történt

Lelőhely állapota:

Nem ismert

Tervezett változás:

Nem érinti tervezett változás.

Irodalom, forrás:

Lovas Elemér: Pannonhalma környékének őskori élete. Pannonhalmi Szemle 1937, 29.

Míthay Sándor: Régészeti adatok a győri járás történetéhez. Győr 1956, 47.

Összefoglalás

Azonosított régészeti lelőhelyek

Győrország közigazgatási területén 7 darab azonosított a KÖH által is regisztrált régészeti lelőhelyről van adatunk mostanáig. A területet érintő régészeti lelőhelyet építkezések kapcsán végzett leletmentések alapján ismerjük.

Régészeti érdekű terület

1. Sághalomalja

A település ÉK-i felében, a Sághalom Ny-i lejtőjén megfigyelt, de mára pontosan nem lokalizálható őskori neolitik lelőhely tágabb lehetséges kiterjedésének területét régészeti érdekű területként kell kezelni, mert itt bárhol lehet számolni a leletek előkerülésével.

2. Település központ

Az 1. sz. és 3. sz., egymáshoz közel fekvő, azonosított lelőhelyek középkori település nyomai egy nagyobb egybefüggő településrészre utalnak. Emiatt a közöttük és kissé a körülöttük lévő területet régészeti érdekű területként kell kezelni.

A területre kijelölt régészeti érdekű területek célja, az hogy felhívja a figyelmet arra, hogy szakmai tapasztalatok alapján elképzelhető, hogy a tervezési területen a felszíni gyűjtések alapján a már ismert régészeti lelőhelyek mellett további, még nem ismert - a felszínen általában nem észlelhető - temetkezések régészeti emlékeinek előkerülése.

Tervezett változtatások hatása

1. Tervezési terület

Halomalja területén a tervezett lakóterület bővítése nem érint ismert régészeti lelőhelyet a korábbi kutatások és tervezés kapcsán végzett helyszíni szemle alapján.

2. Tervezési terület

A Petőfi S. u. mögötti szántó területen tervezett lakóterület kialakítása egy kisebb, szórványos leletek alapján megfigyelt bizonytalan jellegű és kiterjedésű népvándorlás-kori, középkori lelőhelyet érinthet. A tényleges veszélyeztetettséget csak további vizsgálatok alapján lehet megállapítani.

3. Tervezési terület

A Pannonhalma felé eső határban tervezett különleges idegenforgalmi övezet, valamint mellette a lakóterület kibővítése egy erősen bizonytalan kiterjedésű, állapotú és jellegű neolitik régészeti lelőhelyet érinthet. A tényleges veszélyeztetettséget csak további vizsgálatok alapján lehet megállapítani.

4. Tervezési terület

Az Országút u. mögött kialakítandó hosszú lakóterületi bővítés nem érint ismert régészeti lelőhelyet a korábbi kutatások és tervezés kapcsán végzett helyszíni szemle alapján.

5. Tervezési terület

A korábban kijelölt tervezési területet érinti a Sági-pusztá- dűlő középkori lelőhely, azonban a tervezés során ez a terület kikerült a fejlesztési területek közül.

6. Tervezési terület

Az egykori majorság épületei köré tervezett kereskedelmi és gazdasági terület kialakítása nem érint ismert régészeti lelőhelyet a korábbi kutatások és tervezés kapcsán végzett helyszíni szemle alapján.

Folyamatban lévő fejlesztési terület

A Vörösmarty u. és Országút u. mögött, egy korábbi szabályozási terv által már által biztosított, de érdemben még el nem indult lakóterületi fejlesztés során figyelembe kell venni, hogy a fejlesztési terület érinti és veszélyezteti a 3. sz. (Vörösmarty utcától keletre) középkori lelőhelyet, melynek a pontos kiterjedése a korábbi megfigyelések alapján nem tisztázható. Ezért egy tágabban vett területet régészeti érdekű területként jelöltünk meg, amely jelzi a lehetséges kiterjedését.

Engedélyköteles talajmunkával járó beruházásra során az alábbiak szerint kell eljárni.

Az Kötv 22-23.§-a, továbbá *A régészeti lelőhelyek feltárásának ... részletes szabályairól szóló 18/2001 (X.18.) NKÖM rendelet* 14.§-a szerint a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal el kell kerülni. Ha a lelőhelyek elkerülése a földmunkával járó fejlesztés beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás másutt nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tární. A tervezett munkálatok kizárólag a feltárás befejezése után kezdődhetnek el. A régészeti feltárások költségét annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált Kötv 19.§ (3). A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülés 9 ezrelékét kell költségelőirányzatként biztosítani a feltárás fedezetére Kötv 22.§.(1).

A tervezett építési tevékenység előtt a hatályos 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény szerint értesíteni kell a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal regionális kirendeltségét. A szükséges megelőző kutatások elvégzéséhez a beruházás értékhatárának nyilatkozata alapján a régészeti szakszolgálattal, vagy a helyileg illetékes múzeummal kell megállapodást kötni.

Régészeti érdekű területek esetében

A régészeti érdekű területekről is a régészeti emlékeket csak feltárás keretében lehet elmozdítani. Ezért a 30 cm-t meghaladó földmunkával járó beruházások esetében fontos lenne állapotfelmérést végezni.

Az örökségi értékek megóvása, valamint a beruházás jobb tervezhetősége miatt az állapotfelmérés céljából célszerű a régészeti érdekű területeken próbakutatást (terepbejárás, műszeres vizsgálat, próbaátást) végezni, vagy amennyiben ez nem megoldható régészeti szakfelügyeletet biztosítani az esteleges veszélyeztetettség megállapításához. Erre a területileg illetékes múzeummal lehet megállapodást kötni. Minden engedély köteles talajmunkával járó tevékenység esetében, a tervezett munkák elkezdése előtt 8 munkanappal értesíteni kell a területileg illetékes múzeumot.

Amennyiben jelentősebb beruházásokra lehet számítani, akkor figyelembe kell venni a közelmúltban életbe lépett új jogszabályt.

Nagyberuházásokkal kapcsolatos 21/2007. (III. 26.) OKM rendelet

Az oktatási és kulturális miniszter 21/2007. (III. 26.) OKM rendelete a nagyberuházásokkal kapcsolatos régészeti kötelezettségekről az alábbiakban rendelkezik.

Nagyberuházásnak számít 2007. március 26-tól minden nettó 1,5 milliárd forintot meghaladó beruházás, továbbá a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt., valamint a Vásárhelyi Terv koordinátor szerveinek kezelésében a nettó 100 millió forintos értékhatárt meghaladó beruházás. 3.§ f) szerint 2008. április 1-jétől életbe lépő rendelkezés szerint az a beruházás, amely a nettó 500 millió forintos értékhatárt meghaladja, függetlenül annak területi kiterjedésétől vagy helyszínétől.

A beruházó nyilatkozni köteles, hogy a tervezett be ruházás nagyberuházásnak számít-e. A régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet 1. §-ában meghatározott nagyberuházás esetén - terepbejárási dokumentációt is tartalmazó - hatástanulmányt kell készíteni.

A nyilatkozat, valamint az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendeletnek megfelelő örökségvédelmi hatástanulmány az építésügyi hatósági, illetve örökségvédelmi hatósági (szakhatósági) eljárásban a Hivatalhoz benyújtott kérelem kötelező melléklete.

A földmunkával járó változtatás teljes kiterjedésére vonatkozóan mind az előkészítő munkálatok, mind a kivitelezés tekintetében régészeti megfigyelést kell biztosítani, a régészeti lelőhelyeken, pedig megelőző feltárást kell végezni.

A nagyberuházások során a terepen végzett régészeti munkálatok és dokumentációkészítés, valamint az elsődleges leletfeldolgozás tekintetében a feladatokat - beleértve a régészeti érdekeltségeket érintő előkészítő munkafázisokban való részvételt is - a Tv. 22. § (3) bekezdésében meghatározott szerződés keretében a régészeti szakszolgálat látja el.

A régészeti lelőhelyeken feltárással a régészeti szakszolgálat csak azokon a helyeken köteles sort keríteni, ahol a beruházás a talajt a jelenlegi talajszintnél 30 cm-nél, illetve a humuszréteg alsó szintjénél mélyebben érinti, vagy ahol a régészeti jelenségeket a beruházás egyéb módon veszélyezteti. Veszélyeztetésnek számít különösen az erózióknak való kitétel (víz, szél, fagy, növényültetés), a földmunkával, anyagkitermeléssel vagy építkezéssel történő megsemmisítés vagy megbolygatás, az állapotváltozással járó elfedés.

A beruházás, illetve a régészeti feltárás előkészítése során ismertté vált és a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról szóló 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet szerint nyilvántartásba vett lelőhelyekre is tekintettel a régészeti szakszolgálat a beruházóval a feltárással kapcsolatos szerződést köt, amelynek hatósági jóváhagyás céljából történő bemutatásával egyidejűleg megkéri a feltárási engedélyt.

Amennyiben a feltárás során eredeti összefüggéseiben megmaradt helyszínen megtartható emlékek (épített régészeti örökségi elemek) kerülnek elő, erről a feltárás

vagy a régészeti szakszolgálat vezetője 3 napon belül írásban bejelentést tesz a Hivatalnak.

A bejelentett régészeti emlékek kezeléséről - ideértve az ideiglenes megóvásukra, esetleges eltávolításukra, helyszíni megőrzésükre, illetve helyszíni bemutatásukra vonatkozó előírásokat - a bejelentő véleményének kikérése után 8 napon belül a Hivatal dönt.

A régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet 1. §-ában meghatározott nagyberuházás esetén - terepbejárás dokumentációt is tartalmazó - hatástanulmányt kell készíteni."

Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. Ha bármilyen tevékenység során váratlan régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (kivitelező, beruházó) az örökségvédelmi törvény 24.§-a értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és az emlék vagy lelet előkerülését az önkormányzat jegyzőjének és a területileg illetékes múzeumnak haladéktalanul jelenteni és a helyszín, valamint a lelet őrzéséről gondoskodni, valamint a régészeti feltárás lehetőségét biztosítani. Melyek elmulasztása büntetőjogi felelőséggel jár.

Régészeti lelőhelyekkel kapcsolatos kutatási igények

Az avarkori halmazos szerkezetű település lelőhelyének állapotát, szerkezetét, a tervezett fejlesztések okozta potenciális veszélyeztetést, intenzív régészeti terepbejárás (a fedetlen gyepes részek beszántása után), próbafeltárás, illetve műszeres felmérést alapján lehetne meghatározni.

Régészeti lelőhelyek bemutatathatósága

A szükséges régészeti kutatások eredményei alapján lehet dönteni az esetlegesen előkerülő értékesebb emlékek helyszíni bemutatásáról.

Javaslat a Helyi Építési Szabályzat vonatkozó előírására, és külön Függelék rögzítésére

Javaslat a HÉSZ vonatkozó előírására:

A régészeti örökség kezelése kapcsán a 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény szerint kell eljárni.

Javaslat a Függelék tartalmára:

A kulturális örökség védelme érdekében a terület- és településfejlesztéssel, valamint a terület és településrendezéssel kapcsolatos változások, beruházások tervezését e védelemmel összhangban kell megoldani. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük. *A 2001. évi LXIV. Kulturális Örökségről szóló törvény (továbbiakban Kötv) 10.§-a szerint a régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti helyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.*

A Kötv 11.§-a szerint *a régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak*, ahonnan a régészeti örökség elemei csak feltárás keretében mozdíthatók el Kötv 19.§ (1). A régészeti örökség védelme érdekében különös gonddal kell eljárni az építési és művelési ág változások kapcsán, mivel bármilyen, a föld felszíne alá mélyedő kivitelezési munkával elpusztulhatnak a régészeti örökség elemei.

Régészeti lelőhely esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Az Kötv 22-23.§-a, továbbá *A régészeti lelőhelyek feltárásának ... részletes szabályairól szóló 18/2001 (X.18.) NKÖM rendelet 14.§-a* szerint a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal el kell kerülni. Ha a lelőhelyek elkerülése a földmunkával járó fejlesztés beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás másutt nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tární. A tervezett munkálatok kizárólag a feltárás befejezése után kezdődhetnek el. A régészeti feltárások költségét annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált Kötv 19.§ (3). A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülés 9 ezrelékét kell költségelírányzatként biztosítani a feltárás fedezetére Kötv 22.§.(1). A tervezett tevékenység építési tevékenység előtt a Kulturális Örökségről szóló törvény szerint a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal regionális kirendeltségének előzetes szakhatósági állásfoglalását kell kérni. A nagyberuházások esetében a régészeti szakszolgálattal, az értékhatár alatti beruházások esetében a szükséges megelőző kutatások elvégzéséhez a helyileg illetékes múzeummal kell megállapodást kötni.

Régészeti érdekű terület esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

A szabályozási terven lehatárolt régészeti érdekű területeken a talaj felszínének 0,3 méternél nagyobb megbontásával járó építési munka esetén a munkák megkezdése előtt 8 munkanappal értesíteni kell e helyileg illetékes múzeumot, amennyiben a múzeum szükségesnek látja, akkor a tulajdonos (építtető, beruházó) régészeti felügyeletről köteles gondoskodni.

Váratlanul előkerülő régészeti emlékek esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. Ha

bármilyen tevékenység során váratlan régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (kivitelező, beruházó) az örökségvédelmi törvény 24.§-a értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és az emlék vagy lelet előkerülését az önkormányzat jegyzőjének és a területileg illetékes múzeumnak haladéktalanul jelenteni és a helyszín, valamint a lelet őrzéséről gondoskodni, valamint a régészeti feltárás lehetőségét biztosítani. Melyek elmulasztása a BTK alá tartozik és büntetőjogi felelőséggel jár.

Nagyberuházások esetében az alábbiak szerint kell eljárni.

Az oktatási és kulturális miniszter 21/2007. (III. 26.) OKM rendelete a nagyberuházásokkal kapcsolatos régészeti kötelezettségekről az alábbiakban rendelkezik.

Nagyberuházásnak számít 2007. március 26-tól minden nettó 1,5 milliárd forintot meghaladó beruházás, továbbá a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt., valamint a Vásárhelyi Terv koordinátor szerveinek kezelésében a nettó 100 millió forintos értékhatárt meghaladó beruházás. 3.§ f) szerint 2008. április 1-jétől életbe lépő rendelkezés szerint az a beruházás, amely a nettó 500 millió forintos értékhatárt meghaladja, függetlenül annak területi kiterjedésétől vagy helyszínétől.

A beruházó nyilatkozni köteles, hogy a tervezett be ruházás nagyberuházásnak számít-e. A régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet 1. §-ában meghatározott nagyberuházás esetén - terepbejárási dokumentációt is tartalmazó - hatástanulmányt kell készíteni.

A nyilatkozat, valamint az örökségvédelmi hatástanulmányról szóló 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendeletnek megfelelő örökségvédelmi hatástanulmány az építésügyi hatósági, illetve örökségvédelmi hatósági (szakhatósági) eljárásban a Hivatalhoz benyújtott kérelem kötelező melléklete.

A földmunkával járó változtatás teljes kiterjedésére vonatkozóan mind az előkészítő munkálatok, mind a kivitelezés tekintetében régészeti megfigyelést kell biztosítani, a régészeti lelőhelyeken, pedig megelőző feltárást kell végezni.

A nagyberuházások során a terepen végzett régészeti munkálatok és dokumentációkészítés, valamint az elsődleges leletfeldolgozás tekintetében a feladatokat - beleértve a régészeti érdekeltségeket érintő előkészítő munkafázisokban való részvételt is - a Tv. 22. § (3) bekezdésében meghatározott szerződés keretében a régészeti szakszolgálat látja el.

A régészeti lelőhelyeken feltárásra a régészeti szakszolgálat csak azokon a helyeken köteles sort keríteni, ahol a beruházás a talajt a jelenlegi talajszintnél 30 cm-nél, illetve a humuszréteg alsó szintjénél mélyebben érinti, vagy ahol a régészeti jelenségeket a beruházás egyéb módon veszélyezteteti. Veszélyeztetésnek számít különösen az erózióknak való kitével (víz, szél, fagy, növényültetés), a földmunkával, anyagkitermeléssel vagy építkezéssel történő megsemmisítés vagy megbolygatás, az állapotváltozással járó elfedés.

A beruházás, illetve a régészeti feltárás előkészítése során ismertté vált és a kulturális örökség hatósági nyilvántartására vonatkozó szabályokról szóló 17/2002.

(VI. 21.) NKÖM rendelet szerint nyilvántartásba vett lelőhelyekre is tekintettel a régészeti szakszolgálat a beruházóval a feltárással kapcsolatos szerződést köt, amelynek hatósági jóváhagyás céljából történő bemutatásával egyidejűleg megkéri a feltárási engedélyt.

Amennyiben a feltárással összefüggésben megmaradt helyszínen megtartható emlékek (épített régészeti örökségi elemek) kerülnek elő, erről a feltárással vagy a régészeti szakszolgálat vezetője 3 napon belül írásban bejelentést tesz a Hivatalnak.

A bejelentett régészeti emlékek kezeléséről - ideértve az ideiglenes megóvásukra, esetleges eltávolításukra, helyszíni megőrzésükre, illetve helyszíni bemutatásukra vonatkozó előírásokat - a bejelentő véleményének kikérése után 8 napon belül a Hivatal dönt.

NYÍLATKOZAT

A Győrság Szerkezeti és Szabályozási terv Örökségvédelmi Hatástanulmányának Régészeti fejezetét készítő régész nyilatkozik, hogy a régészeti tanulmányt a 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendeletnek és a hatósági előírásoknak megfelelően készítette el, a tervezett megoldások megfelelnek a hatályos jogszabályoknak.

Továbbá nyilatkozik, hogy a tanulmány elkészítésére az érvényes szakirányú felsőfokú régész végzettsége alapján jogosult.

Vágner Zsolt, sk. okleveles régész

Oklevélszám: 459/2002

Pécel, 2008. január 14.